

**ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ**

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

ЗА ПІДТРИМКИ

Департаменту міжнародної технічної допомоги, інноваційного розвитку та зовнішніх зносин Луганської ОДА

МАТЕРІАЛИ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ВЗАЄМОДІЯ НОРМ
МІЖНАРОДНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА КРІЗЬ ПРИЗМУ
ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ»**

15 квітня 2025 року, 09-30 – 13-00

УДК: 342.7: 327 (478)

Рекомендовано Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Протокол № 3 від 25 квітня 2025 р.)

Редакційна колегія:

Арсентьєва О. С., проф., к.ю.н.
Івчук Ю.Ю., проф., д.ю.н.
Капліна Г. А., доц., к.ю.н.
Котова Л. В., проф., к.ю.н.
Татаренко Г. В., проф., к.ю.н.
Шаповалова О.В., проф., д.ю.н.

Взаємодія норм міжнародного і національного права крізь призму процесів глобалізації та інтеграції: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів, співробітників закладів вищої освіти і наукових організацій, юристів-практиків, магістрантів, аспірантів, докторантів, представників громадських організацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств та інших установ. м. Київ, 15 квітня 2025 р. / За ред. проф. Татаренко Г.В. – Київ: вид-во Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, 2025 – 285 с.

Мета конференції: обговорення актуальних проблем сучасного стану реформування та функціонування правової системи України, захисту прав людини з урахуванням міжнародних стандартів здійснення правосуддя, глобальних загроз світовому миропорядку, формування нової системи державного управління.

Конференцію організовано у партнерстві з Департаментом міжнародної технічної допомоги, інноваційного розвитку та зовнішніх зносин Луганської ОДА.

Друкується в авторській редакції (відповідальність за зміст,
граматичну та стилістичну правильність текстів,
дотримання академічної доброчесності несуть автори).

УДК: 342.7: 327 (478)

© Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, 2025

МОДЕРНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНУ № 4196-ІХ

*Похиленко І. С.,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри права і публічного управління
Київський національний університет
будівництва і архітектури
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5409-7408>*

Анотація. Модернізація господарського законодавства України є важливим кроком для покращення інвестиційного клімату, ефективного регулювання господарської діяльності та гармонізації правової системи з європейськими стандартами. Закон України № 4196-ІХ передбачає скасування Господарського кодексу, реформу державного сектору економіки, нові підходи до регулювання діяльності юридичних осіб та запровадження оновленої відповідальності посадових осіб.

Ключові слова: модернізація, господарське законодавство, господарське право, корпоративне управління, реформа державного сектору.

Модернізація господарського законодавства України є необхідною умовою для ефективного функціонування ринкової економіки, залучення інвестицій та забезпечення стабільності державного управління в умовах воєнного стану. Держава, перебуваючи на шляху ринкових реформ із початку 1990-х років, запроваджувала нові правила регулювання права власності, визначення і закріплення організаційно-правових форм юридичних осіб. Водночас, на думку, розробників законопроекту про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період № 6013 від 09.09.2021 про що зазначено в обґрунтуванні необхідності прийняття законопроекту в пояснювальній записці, питання щодо таких «квазіречових прав», як господарське відання та оперативне управління, залишалося невирішеним. Також зверталась увага, що прийняття Цивільного та Господарського кодексів України у 2003 році не лише не усунуло правову невизначеність, а й поглибило її. Так, стаття 191 Цивільного кодексу України визначає підприємство як об'єкт цивільних прав, тоді як стаття 55 Господарського кодексу України розглядає підприємство як суб'єкт

господарювання. Це суперечливе тлумачення спричинило проблеми у правозастосовній практиці.

Зокрема, у 2018 році Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду визнав приватне підприємство окремою організаційно-правовою формою суб'єкта господарювання, тоді як у 2021 році Велика Палата Верховного Суду ухвалила протилежний висновок, стверджуючи, що приватне підприємство – це не особлива організаційно-правова форма, а лише класифікуюча ознака юридичної особи.

Крім того, міжнародні експерти, зокрема Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), рекомендували Україні гармонізувати корпоративне управління юридичних осіб, спростивши їхні організаційно-правові форми та забезпечивши більшу автономність державних підприємств.

З огляду на це, Верховна Рада України 9 січня 2025 року ухвалила Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб», (далі Закон № 4196-IX), який передбачає скасування Господарського кодексу України, реформу державного сектору економіки, нові підходи до регулювання об'єднань юридичних осіб та запровадження оновленої відповідальності посадових осіб товариства.

Основною особливістю закону є скасування Господарського кодексу України та впровадження нової моделі регулювання господарської діяльності. Це викликало широку дискусію серед науковців, практиків і бізнес-спільноти щодо ефективності такого підходу та його наслідків для економіки країни.

Господарський кодекс України, ухвалений у 2003 році, виконував функцію основного нормативного акта, який регулював відносини між суб'єктами господарювання, визначав особливості діяльності державних підприємств, умови здійснення господарських договорів і державного контролю за економікою.

Скасування цього документа має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, усунення дублювання норм між Господарським і Цивільним

кодексами сприяє спрощенню законодавчої бази та наближенню правової системи України до європейських стандартів. З іншого боку, це створює низку правових прогалин, зокрема у сфері державного регулювання економіки, контролю за господарською діяльністю та визначення правового статусу суб'єктів господарювання.

З огляду на це, необхідним є розроблення нормативних актів, які б компенсували втрату спеціальних норм, що містилися в Господарському кодексі, та забезпечували правову визначеність у сфері господарської діяльності.

Закон № 4196-IX передбачає суттєві зміни в регулюванні діяльності державних і комунальних підприємств. Встановлено обов'язкове перетворення державних підприємств у акціонерні товариства або товариства з обмеженою відповідальністю, що, на думку законодавців, має підвищити ефективність їхнього управління, забезпечити прозорість фінансової діяльності та зменшити корупційні ризики.

Крім того, закон визначає нові правила створення та функціонування об'єднань юридичних осіб, зокрема асоціацій, корпорацій, консорціумів і концернів. Встановлення чітких механізмів їх діяльності спрямоване на стимулювання кооперації між підприємствами, що є особливо актуальним для відбудови економіки після війни.

Однак реформа державного сектору містить і певні ризики. Зокрема, перетворення державних підприємств може супроводжуватися складними бюрократичними процедурами, що може призвести до затримок у їхній діяльності. Крім того, є ризик, що окремі підприємства, які мають стратегічне значення для держави, можуть втратити державний контроль, що створює загрози для національної безпеки.

Скасування Господарського кодексу України та зміни, передбачені Законом № 4196-IX, впливають і на договірне право. Відтепер господарські договори укладатимуться відповідно до загальних норм Цивільного кодексу України, що може призвести до розмивання специфічних принципів господарських зобов'язань.

Раніше Господарський кодекс містив спеціальні положення щодо укладення, виконання та розірвання господарських договорів, встановлював особливий режим відповідальності суб'єктів господарювання, визначав принципи співвідношення державного і приватного регулювання. Новий закон частково компенсує ці положення, проте залишає відкритим питання щодо особливостей правозастосовної практики в нових умовах.

Окремо слід відзначити доповнення Цивільного кодексу України новою статтею 99-1, яка регулює діяльність посадових осіб господарських товариств.

Закон чітко визначає, що до посадових осіб належать не лише керівник компанії, а й члени наглядових органів, ліквідатори, головні бухгалтери та корпоративні секретарі.

Однією з ключових новацій є закріплення фідуціарних обов'язків посадових осіб, що зобов'язує їх діяти в інтересах товариства, добросовісно та в межах своїх повноважень.

Крім того, стаття 99-1 встановлює підстави для відповідальності посадових осіб за завдання збитків товариству. Відшкодування збитків, завданих посадовою особою товариству її діями (бездіяльністю), здійснюється у разі, якщо такі збитки були завдані:

1) діями, вчиненими посадовою особою з перевищенням або зловживанням службовими повноваженнями;

2) діями посадової особи, вчиненими з порушенням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення подібних дій, встановленої установчими документами товариства;

3) діями посадової особи, вчиненими з дотриманням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення відповідних дій, встановленої установчими документами товариства, якщо для отримання такого погодження та/або дотримання процедури прийняття рішень посадова особа товариства подала недостовірну інформацію;

4) бездіяльністю посадової особи у випадку, якщо вона була зобов'язана вчинити певні дії відповідно до покладених на неї обов'язків;

5) іншими винними діями посадової особи

Ці положення спрямовані на захист інтересів інвесторів і забезпечення належного корпоративного управління.

Запроваджені зміни мають як короткострокові, так і довгострокові наслідки для економіки України.

У короткостроковій перспективі очікується, що модернізація господарського законодавства призведе до певних труднощів, пов'язаних із необхідністю адаптації бізнесу та державних органів до нових правових норм. Зокрема, можливе збільшення кількості судових спорів через неоднозначність нових положень та відсутність чіткої правозастосовної практики.

У довгостроковій перспективі закон може сприяти покращенню інвестиційного клімату, оскільки забезпечує прозорість ведення бізнесу, усуває дублювання правових норм і сприяє зменшенню бюрократичного тиску на підприємства.

Для успішної імплементації закону необхідно розробити додаткові нормативно-правові акти, що деталізують нові правила та компенсують правові прогалини. Важливим є також проведення роз'яснювальної роботи серед суб'єктів господарювання щодо нових умов їхньої діяльності.

Підсумовуючи викладене, можна зробити наступні висновки, Закон України № 4196-IX є важливим етапом у модернізації господарського законодавства України. Він передбачає скасування Господарського кодексу, реформу державних підприємств, нові правила діяльності об'єднань юридичних осіб та зміну підходів до регулювання господарських зобов'язань.

Попри позитивні аспекти, такі як спрощення законодавчої бази, покращення корпоративного управління та гармонізація з європейськими стандартами, існують і суттєві ризики, зокрема правова невизначеність, складність реорганізаційних процесів та загроза послаблення державного контролю над стратегічно важливими підприємствами.

Подальша ефективність реформи залежатиме від якісної імплементації закону, своєчасного прийняття підзаконних актів та здатності держави

забезпечити контроль за дотриманням нових правил. В умовах воєнного стану та майбутньої відбудови економіки України правова стабільність та прогнозованість господарського законодавства є ключовими чинниками для залучення інвестицій та забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Pokhylenko I., Modernization of Ukraine's commercial legislation: legal analysis of law No. 4196-IX. - Article.

Abstract. The modernization of Ukraine's commercial legislation is a crucial step toward improving the investment climate, ensuring effective regulation of business activities, and harmonizing the legal system with European standards. The Law of Ukraine No. 4196-IX provides for the repeal of the Commercial Code, the reform of the public sector economy, new approaches to regulating the activities of legal entities, and the introduction of updated liability for officials.

Keywords: modernization, commercial legislation, commercial law, corporate governance, public sector reform.

ДО ОКРЕМИХ ПРАВОВИХ ПИТАНЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Подрез-Ряполова І. В.,
кандидат юридичних наук,
завідувач наукового відділу правового забезпечення
інноваційної діяльності
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8802-1441>

Анотація. У тезах досліджені актуальні правові питання розвитку енергетичного комплексу, зокрема щодо посилення стійкості об'єднаної енергетичної системи України. Проаналізовані окремі положення Стратегії розвитку розподіленої генерації на період до 2035 року, метою якої є посилення стійкості об'єднаної енергетичної системи України в умовах триваючої воєнної агресії. Наголошено на першочерговому значенні питань ефективного правового та стратегічного забезпечення інноваційного розвитку енергетичного сектору України.

Ключові слова: інноваційний розвиток, енергетичний сектор, об'єднана енергетична система, правове забезпечення, стратегічне планування.

Надзвичайна ситуація в енергетичній системі, спричинена збройною агресією росії проти України потребує посилення заходів щодо стабілізації роботи об'єднаної енергетичної системи та удосконалення відповідних норм чинного законодавства і документів стратегічного планування.